

**OM RÄTTSSTRIDIGHETENS
FORMER MED
SÄRSKILD HÄNSYN TILL
SKADESTÅNDSPROBLEMET**

Published @ 2017 Trieste Publishing Pty Ltd

ISBN 9780649661558

Om Rättsstridighetens Former Med Särskild Hänsyn till Skadeståndsproblemet by Vilhelm Sjögren

Except for use in any review, the reproduction or utilisation of this work in whole or in part in any form by any electronic, mechanical or other means, now known or hereafter invented, including xerography, photocopying and recording, or in any information storage or retrieval system, is forbidden without the permission of the publisher, Trieste Publishing Pty Ltd, PO Box 1576 Collingwood, Victoria 3066 Australia.

All rights reserved.

Edited by Trieste Publishing Pty Ltd.
Cover @ 2017

This book is sold subject to the condition that it shall not, by way of trade or otherwise, be lent, re-sold, hired out, or otherwise circulated without the publisher's prior consent in any form or binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.triestepublishing.com

VILHELM SJÖGREN

**OM RÄTTSSSTRIDIGHETENS
FORMER MED
SÄRSKILD HÄNSYN TILL
SKADESTÅNDSPROBLEMET**

OM
RÄTTSSTRIDIGHETENS FORMER

MED SÄRSKILD HÄNSYN TILL

SKADESTÅNDSPROBLEMET

AKADEMISK AFHANDLING

AF

VILHELM SJÖGREN

UPSALA 1894
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-ARTIFABRIK

924

+

Fo^s Tx
S

Det allmänna föreställningssättet skiljer rätt och orätt i juridisk bemärkelse från rätt och orätt inom det moraliska och religiösa området. Det är tydligen en uppgift för vetenskapen att närmare bestämma denna skilnad, resp. för rättsvetenskapen att med utgångspunkt tagen från det i rättskällorna fixerade rättsmedvetandet gifva en definition af rättens begrepp samt undersöka innehållet och formerna af begreppet orätt i juridisk bemärkelse. På den förra uppgiften var den s. k. naturrättsliga doktrinen intresse koncentreradt, ett intresse, som understöddes af den rådande öfvertygelsen, att en sträng allmängiltighet och nödvändighet finnes hos rättsbegreppets föremål. Men det metodologiska fel, som vidlåde denna doktrin — det på bristande analys grundade antagandet, att rättslifvet i dess mångfald kunde härledas ur några få enkla principer — föranledde en skarp konflikt mellan den i erfarenheten gifna rätten och den idealrätt, hvars allmängiltighet af doktrinen yrkades. Härvid måste naturrätten duka under: den historiska rättsskolans seger är mindre en frukt af en egentlig vederläggning af naturrätten än en följd af vetenskapens egen utveckling. Den historiska skolans förtjenst är att hafva fördjudat sig i den verkliga rätten, hvars innehåll är vida rikare än det, som den naturrättsliga spekulatjonen bragte i dagen. Men för uppgiften att fastställa rättens begrepp hyste denna skola mindre intresse: de definitioner, som skolans anhän-

gare gifvit, äro torftiga och skilja sig icke mycket från naturrättens.

Mera sjelfständiga försök till rättsdefinitioner hafva gjorts i senare tid — af JHERING, MERKEL, JELLINEK m. fl. —, men äfven hos de relativt bästa bland dessa saknas den närmare bestämningen af rättsbegreppets innehåll. I sjelfva verket måste ock definitioner, som skola omfatta alla tiders och folks rätt blifva af ytterst abstrakt natur. Och äfven om uppgiften inskränktes derhän, att definitionen endast skulle afse ett särskildt folks mera utvecklade rätt, skulle resultatet väsentligen blifva detsamma. Insigten häri är af metodologisk betydelse: intresset koncentreras — äfven vid de undersökningar, som vilja lemna bidrag till den allmänna rättsläran — på en analys af de särskilda rättsinstituterna, under det att uppgiften att finna en allmän formel, som karakteriserar rättsbegreppet, träder i bakgrunden. Det bör emellertid fasthållas, att de antydda undersökningarna måste ytterst afse att tjena såsom förberedelser till en definition af rättens begrepp. Ett uppgifvande af detta syfte skulle innebära en jurisprudentens bankruttförklaring såsom vetenskap.

Man kunde försöka att taga utgångspunkten från materialet för rättens ordnande verksamhet, de lefnadsförhållanden, som ernå rättslig relevans. Genom angifvandet af en gemensam och karakteristisk bestämning för dessa lefnadsförhållanden skulle man begränsa rättslifvet från närliggande områden. Men angifvandet af en sådan bestämning möter stora svårigheter. De generella formuleringar, som vanligen brukas, äro antingen intetsägande — såsom då det säges, att rättens material är "yttre fakta, d. v. s. i sinneverlden fallande handlingar, tilldragelser o. s. v." eller rent af oriktiga — såsom då man säger, att dessa fakta äro sådana, af hvilkas rättsliga ordnande möjligheten af människans moraliska lif är betingad, eller dylikt.

I sjelfva verket är här som eljes blotta analysen af en verksamhets material otillräcklig för en definition af verksamhetens art. Men denna analys är icke utan sitt

relativa värde. Från den angifna synpunkten kommer man till den formella bestämning, att de fakta, som bilda materialet för rättens ordnande verksamhet, äro yttre i den mening, att de kunna blifva föremål för en iakttagelse af en viss objektivitetsgrad, hvilken, om man inskränker betraktelsen till de rättsförhållanden, som kunna genomgå processens stadier, kan karakteriseras såsom *den* grad af objektivitet, som förutsättes för notorietet, resp. bevisning enligt processlagarna. Oaktadt sålunda från denna synpunkt endast en formaldefinition kan gifvas — en definition, som dertill i viss grad lider af ett logiskt fel¹ — blir bestämningen "yttre" icke utan värde för rättsområdets karakteriserande: bestämmningens kunskapsvärde ligger i den antydda med densamma förbundna föreställningen om en objektivitet, som det yttres motsats — det inre, resp. det genom *denna* bestämning karakteriserade området — anses sakna.

Vi ingå icke i granskning af giltigheten af den till grund för denna åsigt liggande föreställningen, som är det populära föreställningssättet öfverhufvud, utan konstatera, att detta föreställningssätt ostridigt beherrsakar såväl det verkliga rättslifvet som den juridiska doktrinen, samt att detsamma inom dessa områden eger fundamental betydelse².

En noggrannare definition af rätten kan icke vinnas genom analys af dess material, utan endast genom en återgång till den princip, som bestämmer materialet såväl negativt genom dess begränsning mot material för andra lifsformer, som positivt genom att åt densamma gifvas en karakteristisk bestämning, nämligen *den*, som är principens *egen*. Hvilken denna rättens princip är, skall i det följande antydningssvis angifvas. Här anmärka vi blott, att enligt vår mening denna princip är en annan än sedligheten och sjelfständig i förhållande till denna, hvilket icke hindrar, att, empiriskt sedt, gränserna mellan rätt och sedlighet äro flytande.

¹ Jfr dock om brukbarheten af dylika partiella cirkeldefinitioner SIGWART, *Logik I*, s. 374.

² Jfr BIERLING, a. st. II, s. 269.

Den väg, på hvilken vi söka att upptäcka denna princip, är en analys af rättsförhållandets grund, hvarvid är att beakta, att med hänsyn till vårt ämne denna analys är vår hufvudsakliga uppgift, under det att konsekvenserna af analysen, så vidt de afse beskaffenheten af denna princip, icke af oss skola utdragas.

Om rättsförhållandets grund.

Hvarje rättsförhållande, d. ä. hvarje rättsligen bestämdt förhållande, betingas af en komplex af yttre fakta. Det är vanligt att beteckna dessa fakta såsom rättsfakta, och rättsförhållandena sägas uppkomma i och med uppkomsten af de rättsfakta, af hvilka deras existens är betingad. Hvad som gäller om vissa fakta såsom betingningar, utsäges alltså äfven om det betingade — sjelfva rättsförhållandena. Som bekant sträcker sig detta språkbruk äfven till de subjektiva rättigheterna, hvilket är helt naturligt, då dessa fattas såsom en sida af rättsförhållandet sjelft. Men icke nog härmed, rättsförhållandena betecknas allmänt såsom rättföljder eller rättsverkningar af rättsfakta såsom rättsgrunder, m. a. o. på förhållandet mellan betingningar och det betingade användes kausalitetskategorien. Till detta språkbruk knytes dock ofta den anmärkningen, att detsamma icke är fullt korrekt: den egentliga grunden till rättsförhållandena och de subjektiva rättigheterna, fattade såsom rättsverkningar, ligger icke i dessa yttre fakta, af hvilka deras uppkomst betingas, utan i den objektiva rätten (a potiori "lagen"); och det tillägges vanligen, att detta är en sjelfklar sak. Så heter det t. ex. hos WINDSCHEID, *Pand. I § 63*: "Man sagt von diesem Thatbestande, dass er das Recht erzeuge, aufhebe, verändere; das eigentlich Wirkende ist der an diesen Thatbestand angeknüpfte Spruch der Rechtsordnung" samt *a. st. § 68 n. 1*: "Die Rechte entstehen 1) durch menschlichen Willen, 2) durch Willen des Gesetzes. *Es liegt auf*